

Napokon poznámka, či skôr otázka na záver: Je zastúpenie filozofie a produkcie filozofov o problémoch náboženstva a ateizmu adekvátne spoločenským potrebám a pálčivým požiadavkám doby?

Raisa Kopsová

XIV. ROČNÍK VARNIANSKEJ ŠKOLY

Medzinárodnú varniansku filozofickú školu Todora Pavlova netreba v radoch profesionálnych filozofov osobitne predstavovať. Svoje dobré meno získala nielen vďaka dlhoročnej tradícii a nielen zásluhou takého atraktívneho miesta konania akým je bulharské čiernomorské pobrežie. K jej úspešnosti nemalou mierou prispieva účasť mnohých významných predstaviteľov marxistického filozofického frontu a s tým súvisiaca vysoká odborná úroveň podujatia.

V júni tohto roku sa v Dome vedeckých pracovníkov BAV na Družbe konal v poradí už XIV. ročník varnianskej filozofickej školy, ktorý bol venovaný téme zhodnej s hlavnou témou nadchádzajúceho Svetového filozofického kongresu *Človek v súčasnom svete*.

Prvé plenárne zasadnutie otvoril prof. dr. N. I. Lapin [ZSSR]. Zdôraznil úlohu filozofie, najmä jej zvyšujúci sa praktický význam v súvislosti s procesom urýchlenia sociálno-ekonomického vývoja socializmu, ktorého predpokladom je dôsledná analýza súčasnej reality, objektívne zachytávajúca všetky nové aspekty jednotlivých oblastí spoločenského života v celej jeho vnútornej zložitosti a protirečivosti.

Autorka prvého z trojice hlavných referátov, prof. L. P. Bujevová (ZSSR) sa zamerala na analýzu humanizmu a globálnych problémov súčasnosti. Zdôraznila, že podstatná charakteristika a hlavné kritérium sociálneho typu civilizácie ako určitého sociokultúrneho komplexu spočíva v tom, aké objektívne možnosti a predpoklady vytvára pre realizáciu bytostných síl človeka, či je človek skutočne cieľom spoločenského rozvoja. Od objektívnych spoločenských cieľov odlišných v rôznych sociálnych formách závisí aj to, aký charakter nadobudnú tzv. globálne problémy, či má súčasný vedecko-technický pokrok humanistický obsah a či jeho výsledky budú využité pre blaho alebo na záhubu človeka. Zákonitou tendenciou a objektom sociálnej politiky socialistickej spoločnosti je harmonizácia vedecko-technického a sociálneho pokroku, optimalizácia vzťahu k prírodnému prostrediu a proporcionálny rozvoj materiálnej a duchovnej výroby. No v súvislosti s tým vzniká rad zložitých teoretických a praktických problémov, riešenie ktorých predpokladá spojené úsilie rôznych oblastí poznania a vytvorenie plodných kontaktov medzi prírodnými, technickými a spoločenskými vedami, medzi vedou, umením a filozofiou. L. P. Bujevová podčiarkla potrebu vedeckej analýzy takých vážnych metodologických problémov, ako je vzťah prírodného a sociálneho, objektívneho a subjektívneho v procese rozvoja človeka, dialektika cieľov spoločenského a individuálneho rozvoja, subjektívne momenty rozvoja

kultúry, otázka tvorivého potenciálu človeka a ciest jeho aktivizácie, význam materiálnej a duchovnej kultúry, poznanie subjektívneho sveta človeka, preniknutie do hĺbky podvedomých procesov jeho psychiky atď.

Referát člena kor S. Angelova (BER) bol venovaný niektorým teoretickým a metodologickým problémom človeka v marxisticko-leninskej filozofii, napr. vzťahu sociálnej podstaty človeka a jeho prírodnej telesnej organizácie, otázke, v akej miere vstupujú individuálne originálne vlastnosti jednotlivca do štruktúry spoločenského človeka, problému vzťahu osobnosti a spoločnosti, významu ľudskej individuality atď. V súvislosti s akcentovaním potreby riešiť celý komplex podobných otázok referent odmietol návrhy na vytvorenie špeciálnej vedy o človeku pod názvom filozofická antropológia a zdôraznil skôr požiadavku koordinácie výskumu človeka, dôslednej syntézy poznatkov a integrácie jednotlivých vedných disciplín. Predpokladom komplexného výskumu človeka — povedal S. Angelov — je vyriešenie celého radu závažných metodologických problémov, ako je analýza fundamentálnych zákonov vzájomného pôsobenia, prenikania a ovplyvňovania vedeckých teórií, vzťahu všeobecnej filozofickej metodológie k metodológiám špeciálnych vied, skúmanie optimálnej súčinnosti určitej skupiny čiastkových metód s univerzálnymi vedeckými metódami a prístupmi, problém logicko-gnozeologického zovšeobecnenia nazhromaždených vedeckých údajov atď.

Problémom človeka v súčasnej buržoáznej filozofii sa zaoberal referát prof. dr. I. M. Jaroszewského (PER). Poukázal na to, že dnes možno ťažko nájsť taký filozofický smer alebo takú sociálno-politickú ideológiu, ktorá by sa nedovoľavala rôznych princípov humanizmu, dôstojnosti a práv človeka. Samotné predpoklady a praktické postuláty humanizmu však možno interpretovať rôzne — v duchu maloburžoázneho individualizmu alebo skutočného proletárskeho humanizmu.

Z bohatej palety buržoáznych antropologických smerov, škôl a jednotlivých koncepcií sa I. M. Jaroszewski v ďalšej časti svojho vystúpenia sústredil na dve protikladné tendencie — individualistickú, traktujúcu človeka výlučne ako „prírodné indivíduum“ alebo absolutizujúcu „duchovnú ľudskú subjektívnosť“ a objektivizujúcu, traktujúcu sociálny svet ako daný, nemenný, nezávislý od činnosti ľudí a ľudskú subjektivitu ako jednoduchý výsledok sociálnych štruktúr.

Problémové okruhy hlavných referátov rámcovali aj rokovanie troch sekcií, v ktorých odznelo množstvo koreferátov a diskusných príspevkov. V prvej z nich dominovala problematika vedecko-technického pokroku a jeho dôsledkov na rozvoj človeka, zdôrazňovala sa potreba orientácie na tvorivé dimenzie človeka, adekvátne využívanie voľného času, analyzoval sa problém humanizácie práce, vzťah profesionálneho a všeobecného vzdelania, dialektika kolektívneho a individuálneho v procese tvorby, sociálna determinácia formovania človeka, dialektika predmetno-praktickej a duchovnej činnosti, zodpovednosť vedca za morálny pokrok a pod.

Rokovanie druhej sekcie oscillovalo okolo troch problémových okruhov: sociálno-historické aspekty otázky človeka a osobnosti, osobnosť v systéme spoločnosti a vzťah osobnosti k hodnotám a umeniu.

Účastníci sekcie ku kritike súčasnej buržoáznej filozofie podrobili kritickej analýze dnes už klasické antropologické smery ako existencializmus,

personalizmus, fenomenológia a rôzne náboženské koncepcie, ale reflektovali aj nové momenty a tendencie, prostredníctvom ktorých sa buržoázny antropologizmus pokúša o oživenie a inováciu svojho učenia (napr. meniaci sa vzťah k vede, pokusy o komputerový prístup k analýze človeka prostredníctvom jeho porovnávania s mysliacimi strojmi a umelou inteligenciou, opúšťanie krajného individualizmu atď.) Diskutujúci nastolili aj otázku metodológie marxistickej kritiky buržoáznej filozofie a zhodli sa v názore, že ak má byť efektívna, nesmie sa zastaviť pri odmietnutí nemarxistického riešenia, ale v prípade reálnych problémov musí pokročiť k ich pozitívnemu rozpracovaniu prostredníctvom marxizmu vlastnej teoretickej a metodologickej výbavy.

Neobyčajne živá diskusia, v ktorej sa stretli až diametrálne protichodné názory a stanoviská, sa rozvinula počas dvoch zasadnutí za okrúhlym stolom. Jedno bolo venované vzťahu materialistickej dialektiky a teórie dedukcie a viadol ho člen kor. J. Zelený (ČSSR), druhé — vedené akademikom I. I. Ojzermanom (ZSSR) — bolo zamerané na kritickú analýzu gnozeologického relativizmu v Leninovom diele *Materializmus a empiriokriticizmus*.

Na záverečnom plenárnom zasadnutí informoval prof. Lapin o výsledkoch rokovania Vedeckej rady MVFS. Nasledujúci XV. ročník varnianskej školy sa bude konať v júni 1988 v znamení témy *Marx, Lenin a súčasná filozofia*. Plenárne zasadania budú rozvrhnuté do troch okruhov problémov:

1. Potreby epochy a rozvoj marxistickej filozofie.
2. Dialektika vedeckého poznania.
3. Aktuálne problémy kritiky buržoáznej filozofie.

V záujme aktivizácie mladých adeptov filozofie vedecká rada súčasne vyhlásila súťaž o najlepši referát, resp. koreferát k téme XV. varnianskej školy. Súťaže sa môžu zúčastniť autori vekovej kategórie do 35 rokov, ktorí odovzdajú svoj príspevok v ruštine do 1. júna 1987. Ocenené príspevky odznejú v rámci plenárnych zasadnutí budúcej školy.

Vedecká rada súčasne schválila niektoré zmeny v štatúte Medzinárodnej varnianskej filozofickej školy (napr. rozšírenie účasti aj na nesocialistické krajiny, vydávanie zborníkov školy okrem ruského aj v nemeckom, anglickom a španielskom jazyku) i personálne zmeny vo svojom zložení. Funkciu predsedu vedeckej rady bude v nasledujúcom období vykonávať člen korešpondent S. Angelov, zástupcom pre Slovensko sa stal prof. M. Zigo.

Úspešný priebeh XIV. stretnutia filozofov vo Varne opätovne potvrdil význam tohto podujatia pri utváraní a rozvoji jednotného marxistického frontu socialistických krajín. Okrem možnosti získať prehľad o stave rozpracovania vybranej problematiky je — najmä pre mladých účastníkov — mimoriadne cenná príležitosť poznať popredných zahraničných predstaviteľov marxistickej filozofie i možnosť nadviazať osobné kontakty. Zámer usporiadateľov (formulovaný pri záverečnom hodnotení) usilovať sa v budúcnosti o odstránenie pretrvávajúcej značnej heterogénnosti prednesených príspevkov a najmä o vytvorenie väčšieho priestoru pre vecnú diskusiu a konfrontáciu rôznych stanovísk a prístupov nesporne príspeje k tomu, že varnianska škola bude predstavovať široké tvorivé fórum pre riešenie aktuálnych filozofických problémov súčasnosti.

Magda Holubová